

UTBILDNINGAR OCH PERSONCERTIFIERINGAR INOM BYGG- OCH ANLÄGGNINGSBRANSCHEN

-Rapport 4 om Sverige

Mats Bjørndal Gretland, Yrkehögskolan Novia -FoU

INNEHÅLL

1 INLEDNING.....	3
1.1 Infra-Botnia.....	3
2 PERSON-CERTIFIERINGAR	4
2.1 Sanktionsavgifter	4
2.2 Personalliggare	4
2.2.1 ID06	5
2.3 Arbetssäkerhetscertifiering	6
2.3.1 Byggbranschens säkerhetsutbildning	6
2.3.2 SSG Entré	7
2.4 Första hjälpen.....	7
2.5 Heta arbeten.....	7
2.6 Bas-P och Bas-U.....	8
2.7 Arbete på väg – APV	9
2.7.1 APV 1 – Grundkompetens.....	9
2.7.2 APV 2 – Utförare	9
2.7.2 APV 3 – Styra och leda	10
2.8 Andra certifieringar	11
3 MASKINER OCH VERKTYG	11
3.1 Motorsågskörkort.....	11
3.2 Yrkesbevis.....	11
3.3 Utländsk utbildning.....	12
3.4 Maskinkrav och märkning.....	13
4 SAMMANFATTNING.....	14
4 KÄLLFÖRTECKNING.....	15

1 INLEDNING

Denna rapport är den fjärde rapporten i en tilltänkt rapportserie om branschen i Sverige. Rapporten innehåller en kartläggning av olika personcertifieringar och kortare utbildningar som används inom bygg- och anläggningsbranschen i Sverige med huvudfokus på anläggningssidan av branschen. Certifieringar gällande kvalitetssystem i företag samt miljöcertifieringar och liknande kommer att behandlas i en senare rapport.

Syftet med rapportserien är att samla relevant information om branschbestämmelser. Detta för att underlätta för utländska företag med önskan om att påta sig projektledning eller utföra arbeten inom byggbranschen i Sverige.

Rapporten är gjord för Yrkeshögskolan Novias FoU-enhet inom projektet Infra-Botnia. Projektet i övrigt har som delmål att utreda nationella skillnader mellan infrabranscherna i Norden och att understöda arbete och samarbete över gränserna.

1.1 Infra-Botnia

Infra-Botnia är ett projekt finansierat av Interreg Botnia-Atlantica, Österbottens förbund, Region Västerbotten, VASEK samt Infra ry.

Projektet inleddes i början av 2018 och sträcker sig över 3 år. Infra-Botnia riktar sig mot SMF- *små och medelstora företag* och har störst fokus på infrabranschens aktörer i Kvarkenområdet. (1)

I Sverige kallas målgruppen byggbranschen och i Norge *bygg- og anleggsbransjen*. I Finland delas branschen ofta in i bygg och infra.

Projektet arbetar efter hypotesen att det finns ett behov för internationell verksamhet och samarbete inom branschen samt att beredskapen hos många SMF inom detta område är bristfällig. Projektets målsättning är därför kunskapshöjande, nätverksbyggande och samverkande. En stor del av arbetet innehåller landspecifik kartläggning och identifiering av gränshinder. (2)

Infra-Botnia är även speciellt intresserade av att utreda nationella konjunktursvängningar och konkurrensen från den globala marknaden, och om dessa faktorer kan utjämnas genom en "gemensam nordisk inframarknad". Tanken är att ett dylikt samarbete skulle kunna bana väg för arbete över gränserna under sämre tider i hemlandet, och gränsöverskridande samarbeten mellan SMF-företag kunde även öka deras möjlighet att konkurrera med större internationella företag i anbudsrundor. (2)

2 PERSON-CERTIFIERINGAR

Det finns en lång rad med utbildningar och certifieringar för olika arbetsuppgifter, speciellt på byggsidan av branschen.

Eftersom arbetsgivaren ansvarar för att de anställda uppfyller kraven för att utföra sitt arbete, gäller det därför att ha kontroll på vilka krav och certifieringar som gäller för olika arbetsuppgifter och projekt.

Bas-U, som är den svenska beteckningen på utförande säkerhetskoordinator i projektet, behöver också ha koll på vilka kompetenser som finns eftersom det underlättar planeringen av säkra arbetsmoment. (3)

Bristfällig dokumentation gällande arbetsuppgifter som kräver speciella kompetenser, kan leda till sanktionsavgifter vid inspektion. (4)

2.1 Sanktionsavgifter

Tidigare var brott mot arbetsmiljöbestämmelser straffbelagda och medförde böter. År 2014 ändrades detta då riksdagen beslöt att istället införa sanktionsavgifter.

Skillnaden på böter och sanktionsavgifter är att böter är ett straff som man döms till i domstol. Brott mot bestämmelser som straffas med böter anses alltså vara en kriminell handling och ska hanteras av polis för att sedan gå vidare till åklagare och domstol.

En sanktionsavgift däremot ges direkt från Arbetsmiljöverket och behöver inte behandlas av polis etc. Ändringen gjordes för att möjliggöra snabbare reaktioner på arbetsmiljöbrott och en högre efterlevnad av bestämmelserna.

Om en arbetsgivare inte godkänner avgiften kan Arbetsmiljöverket ansöka om att ärendet

prövas i förvaltningsrätten. Förvaltningsrättens beslut kan sedan i sin tur överklagas till kammarrätten.

Vissa allvarliga brott mot bestämmelserna kan fortfarande straffas med vanliga böter.

Reglerna om sanktionsavgift riktar sig som oftast mot arbetsgivaren, men det finns även vissa bestämmelser som innebär att byggherren, den projekterande säkerhetskoordinatoren (*Bas-P*), den utförande säkerhetskoordinatoren (*Bas-U*) eller importörer och tillverkare kan straffas med sanktionsavgifter.

Några fall av sanktionsavgifter är så kallade fasta avgifter. De flesta är dock differentierade, vilket innebär att avgiften beräknas efter antalet sysselsatta i företaget. Stora företag måste därför betala högre avgifter än små företag. (4)

2.2 Personalliggare

Den som bedriver byggverksamhet på en byggarbetsplats är skyldig att föra en elektronisk personalliggare och med denna löpande dokumentera nödvändiga identifikationsuppgifter för de personer som är involverade i verksamheten. Detta innebär att alla arbetstagares arbetstid varje dag skall registreras i personalliggaren. Personer som transporterar material till och från byggplatsen behöver dock inte dokumenteras i personalliggaren.

Vid anmälan om byggstart till skatteverket fås ett identifikationsnummer till personalliggaren som gäller under hela byggprocessen. Det är byggherren som ansvarar för att utrustningen finns på plats.

Skyldigheten att använda personalliggare gäller först då den sammanlagda kostnaden för verksamheten uppkommer till mer än fyra gånger prisbasbeloppet (186 000 exkl. moms kr. år 2019). Personalliggarkravet gäller inte

för en privatperson som bygger för privat bruk.

Byggherren och den som bedriver byggverksamheten skall fullgöra sina skyldigheter enligt §11a, §11b samt §12 i lagen om ändring i skatteförordningen (2011:1244). Byggherrens samtliga skyldigheter kan dock överföras från byggherre till entreprenör om så avtalats skriftligt.

Personalliggaren skall finnas tillgänglig för skatteverket och byggherren på arbetsplatsen. Skatteverket har rätt att genomföra kontrollbesök på byggarbetsplatsen, och de har då även rätt att kräva att arbetstagare styrker sin identitet. Dessa kontrolleras sedan mot identitetsuppgifterna i personalliggaren.

Vid brott mot bestämmelserna kan skatteverket kräva en kontrollavgift för varje kontroll samt en tilläggsavgift per person som är verksam vid arbetsplatsen utan att vara dokumenterad i personalliggaren. (5)

2.2.1 ID06

I kraven om personalliggare specificeras att registreringen skall gå elektroniskt och journalföras samt krypteras. *ID06*-systemet är alltså inte det enda godkända, men ses idag som det bästa alternativet för framtiden, samt det vanligaste. (6)

ID06 lanserades av branschorganisationen Sveriges Byggingustrier år 2016 med syftet att dels förebygga svart arbetskraft och dels att, ur ett säkerhetsperspektiv, ha kontroll på vilka som arbetar på arbetsplatsen och främja en sund bransch. I dag sköts *ID06* verksamheten som ett skilt icke-vinstdrivande bolag.

Bild 1. *ID06*-kort (7)

ID06-systemet består av ett ID-kort med elektronisk avläsning för registrering av närvaro på byggarbetsplatsen. Det finns även möjlighet att koppla flera andra funktioner till kortet, bland annat en elektronisk databas med personliga kompetensbevis.

Ett *ID06*-kort skall ha dessa obligatoriska uppgifter på framsidan:

- Företagsnamn i klartext
- Företagets organisationsnummer
- Kortinnehavarens fotografi
- Kortinnehavarens för- och efternamn
- Kortnummer
- *ID06*-logotyp
- Giltighetstid

Kortet skall bäras synligt av alla på arbetsplatsen, och alla aktörer på en *ID06*-arbetsplats är förpliktigade att efterfölja bestämmelserna. (6) (8) Detta innebär att även utländska företag skall bära *ID06*-kortet om det är det system som används på arbetsplatsen.

Beställning av korten görs via *ID06*s samarbetspartners, och företaget behöver först registrera sig hos *ID06 Ab*. (7)

För utländska företag är ansökningsprocessen liknande som för de svenska företagen, men ett svenskt arbetstillstånd förutsätts. Om företaget inte har ett svenskt företagsnummer används beskattningsnumret som fås av skatteverket.

För personer utan svenskt personsignum används passnummer. (8)

2.3 Arbets säkerhetscertifiering

Det är arbetsgivaren som ansvarar för att de anställda har de kunskaper som krävs för att utföra de arbetsuppgifter de är anställda för på ett säkert sätt. (3)

På vissa arbetsplatser kan det krävas säkerhetsutbildningar för att få utföra arbete. Uppdragsgivare inom olika industrier kräver ofta att alla som arbetar på anläggningsplatsen har arbets säkerhetskortet *SSG Entré*.

Sveriges Byggindustrier har också lanserat en interaktiv säkerhetsutbildning i samarbete med branschen. Målsättningen är att denna utbildning skall bli ett krav för att få utföra arbeten på byggarbetsplatser i Sverige. (9)

2.3.1 Byggbranschens säkerhetsutbildning

Sveriges Byggindustriers säkerhetsutbildning är webbaserad och kostnadsfri, och kursen fungerar som en säkerhetsintroduktion för hela bygg- och anläggningsbranschen. Utbildningen är helt webbaserad och kan genomföras på 2–3 timmar efter en enkel registrering med personnummer. (9)

Sveriges Byggindustrier arbetar aktivt för att kursen skall bli en branschstandard. Under 2019 och 2020 kommer stora medlemsföretag att ersätta sina egna säkerhetsutbildningar för anställda med denna gemensamma utbildning. Kraven kommer då även att gälla för deras underentreprenörer, vilket är tänkt att i praktiken medföra en ny branschstandard. Säkerhetsutbildningen är också flitigt använd vid svenska gymnasieskolor. (10)

Utbildningen inleds med undervisningsmaterial med text, illustrationer

och videor över olika riskfyllda arbetsmoment. Därefter följer ett kunskapsprov om branschbestämmelserna. Alla frågor måste besvaras rätt före man kommer vidare i utbildningen. Man har dock tillgång till undervisningsmaterialet under provet och det är tillåtet att försöka flera gånger.

Efter att kunskapsprovet är godkänt kommer en reflektionsdel med både videor och frågor om egna erfarenheter. Syftet är att få en att tänka över sitt eget beteende i arbetet.

Då utbildningen är avklarad får man efter kort tid ett intyg på genomförd kurs. Kompetensen kan även knytas till *ID06*-systemets elektroniska databas. (9)

Utbildningen finns i dag på svenska, engelska och polska, men kommer inom kort att lanseras på ytterligare åtta språk, däribland finska. (10)

KURSINTYG

Mats Bjørndal Gretland -

har deltagit i den av Entreprenörsskolan anordnade utbildningen

Byggbranschens säkerhetsutbildning

04 februari 2019
Datum

Peter Andersson
Sveriges Byggindustrier Entreprenörsskolan

Entreprenörsskolan inom Sveriges Byggindustrier
www.sverigesbyggindustrier.se/kurs

Bild 2. Kursintyg på genomförd säkerhetsutbildning

2.3.2 SSG Entré

SSG Entré- grundkurs är en säkerhetscertifiering som används inom stora delar av industrin i Sverige. Certifieringen kan vara ett krav för entreprenörer som ska utföra arbete vid olika anläggningar eller för olika företag. Syftet med utbildningen är att förebygga olyckor och skapa trygga arbetsmiljöer.

Kursen genomförs på 3 timmar och kan göras på distans. Utbildningen är upplagd med text, bilder, filmer och animeringar samt kontrollfrågor, och den avslutas med examen.

SSG anpassar även kurs för specifika anläggningar enligt företagets önskemål. SSG korten kan också användas som inträdeskort till anläggningar. (11)

2.4 Första hjälpen

Enligt Arbetsmiljöverkets författningssamling –ASF1999:03 §31 skall första hjälpen alltid kunna ges, och personal som är utbildad i att ge första hjälpen skall alltid kunna tillkallas. (12)

Det skall finnas ett tillräckligt antal personer som kan ge första hjälpen (ASF1999:07 §6). Vad som är tillräckligt skall bedömas med hänsyn till verksamhetens art, omfattning och risker. På små arbetsställen med få arbetstagare och hög olycksfallsrisk kan det innebära att samtliga utbildas i första hjälpen. Kunskaper och färdigheter i första hjälpen ska hållas aktuella. (13)

I den utsträckning verksamhetens storlek och art tillåter, skall det även finnas utrymmen avsedda för första hjälpen. Utrustning och utrymmen för detta skall vara märkta med skyltar, och adress och telefonnummer till ambulans ska finnas väl synligt. (12)

En kurs i första hjälpen kan göras genom att boka en instruktör till företaget. Exempelvis Svenska Röda Korset har certifierade instruktörer som håller kurser för företag. (14)

Kraven på utbildning inom första hjälpen gäller kursens innehåll och den utbildades kunskaper, inte vilket land kursen är gjord i. En finsk kurs med rätt innehåll bör därför kvalificera. Krav på innehåll specificeras i AFS 1999:7. (15)

2.5 Heta arbeten

Heta arbeten är ett samlingsnamn för arbetsmoment på tillfälliga arbetsplatser som innebär uppvärmning, gnistbildning och dylikt, och som kan medföra risk för brand. Det är försäkringsbranschen som ställer kraven på utförande av heta arbeten genom försäkringsvillkoren. Dyliga arbeten på tillfälliga arbetsplatser skall utföras av personer certifierade med *heta arbeten*- kort. Även personen som skall vara brandvakt behöver certifieringen. Syftet är att trygga säkerheten kring arbeten och förebygga bränder. *Heta arbeten*- kortet används inom flera branscher, bland annat inom byggbranschen. (16)

Den svenska utbildningen för heta arbeten görs under en dag. Teorin i kursen omfattar säkerhetsregler, organisation och brandkunskap på tillfällig arbetsplats. En praktisk släckningsövning hör även till kursen.

Efter kursen sker certifieringen genom ett elektroniskt prov med 16 frågor. Provet måste göras inom 30 dagar efter avslutat kurstillfälle. Det är tillåtet att göra om provet vid icke godkänt resultat. (17)

I Sverige finns det även en skild, frivillig fördjupningskurs – *tillståndsansvar*, som är en påbyggnadsutbildning till certifieringen. Syftet är att ge den som agerar tillståndsansvarig i samband med heta arbeten en bättre grund för riskbedömning och konsekvensanalys. Kursen hålls under en dag, minst 8 timmar och avslutas med certifieringstest. (16)

Heta arbeten- certifikat från Norge, Sverige, Finland och Danmark är giltiga i alla de respektive länderna. Den som utför arbetet är dock skyldig att känna till reglerna för det land där arbetet utförs. Skillnaderna mellan länderna är bland annat bestämmelser om tillståndsansvarig och att Danmark har flera skilda kompetensdelar under certifieringsordningen.

NORDISK KOMPETENSMODELL FÖR HETA ARBETEN				
CERTIFIKAT	Norge	Sverige	Finland	Danmark
Norskt certifikat	Godkänd	Godkänd	Godkänd	Godkänd
Svenskt certifikat	Godkänd	Godkänd	Godkänd	Godkänd
Finskt certifikat	Godkänd	Godkänd	Godkänd	Godkänd
Danskt certifikat	Giltigt förutom för takarbeten	Giltigt förutom för takarbeten	Giltigt förutom för takarbeten	Giltigt förutom för takarbeten
Danskt certifikat för takarbeten	Endast för takarbeten	Endast för takarbeten	Endast för takarbeten	Endast för takarbeten

Tabell 1. *Heta arbeten*- kortets giltighet i Norden (18)

2.6 Bas-P och Bas-U

Arbetsmiljölagen §6 fastslår att den som låter utföra ett byggnads- eller anläggningsarbete (byggherren) skall utse en lämplig byggarbetsmiljösamordnare för både projektering (*Bas-P*) och utförande (*Bas-U*) av arbetet. Byggherren kan också själv ta rollen som byggarbetsmiljösamordnare.

Den som utsetts till *Bas-P* har bland annat till uppgift att vid alla skeden under planering och projektering samordna tillämpningen av relevanta arbetsmiljöregler som skall följas såväl under byggskedet som vid användningen av byggnaden eller anläggningen. Detta med speciellt fokus på arbetsmoment som ska utföras samtidigt eller efter varandra, samt vid beräkning av tidsåtgång för de olika momenten.

Den som utsetts till *Bas-U* har bland annat som uppgift att samordna arbetet med att förebygga risker för ohälsa och olycksfall på arbetsplatsen. *Bas-U* ska se till att tillämpningen av relevanta arbetsmiljöregler

samordnas och görs på ett systematiskt sätt enligt arbetsmiljöplanen för bygg- eller anläggningsplatsen. Hen ska se till att arbetet utförs på ett korrekt sätt med avseende på arbetsmiljön och säkerställa att endast behöriga personer ges tillträde till arbetsplatsen. (19)

Den som utses till byggarbetsmiljösamordnare ska vara antingen en juridisk eller fysisk person som förfogar över personer med den rätta kompetensen och utbildningen för uppgiften, alternativt en person som själv har utbildning, kompetens och erfarenhet nog för att påta sig rollen. (12)

Arbetsmiljöverket har tagit fram ett förslag på vad en lämplig utbildning bör innehålla.

Det finns korta utbildningar avsedda för personer med rätt erfarenheter och kompetenser som motsvarar Arbetsmiljöverkets förslag. Sveriges Byggingustrier - Entreprenörsskolan har utbildning av *Bas-P* & *Bas-U(N)*, en kurs som görs under en dag och gäller för *Bas-P/U* för projekt av normal art.

Utbildningen riktas mot personer med praktisk erfarenhet av bygg- eller anläggningsarbete i arbetsledande tjänst. Kursen innehåller studier av regelverk, ansvarsfördelning, planering, samordning m.m. Utbildningen avslutas med ett kunskapsprov godkänt av Rådet för byggkompetens.

Det kan krävas kompetenser utöver kursen för att kunna utses till *Bas-P/U*, och vad som krävs beror på projektets art och risker. (20)

2.7 Arbete på väg – APV

Från och med 1 januari 2019 förändrade Trafikverket sina krav på kompetens för arbete på väg. Kompetenskraven är nu uppdelade i tre olika nivåer, och dessa är i sin tur även indelade enligt kompetenskrav för olika arbetsroller. Certifikaten är personliga och kan registreras i *ID06*. (21)

Även om benämningen arbete på väg används, gäller kraven även för järnvägs- och gatuprojekt. (21)

I tillägg till utbildningarna och certifieringarna för arbeten på väg beskrivna här nedan, finns även kompetens och certifieringskrav för vinterväghållning. Certifieringarna finns i två delar, för utförare av arbetet samt för styrning och ledning. Kravställd kompetens måste certifieras genom ett prov. (22)

2.7.1 APV 1 – Grundkompetens

Grundkompetensen är indelad i tre steg, och vilken kompetens som behövs beror på arbetets art. Grundkompetenserna fås genom internutbildning hos arbetsgivaren, och bekräftas av arbetsgivaren med ett kompetensintyg. (21)

APV 1.1 – Allmän grundkompetens

Alla som utför arbeten på vägar som är upphandlat av Trafikverket skall ha en allmän grundkompetens.

Grundkompetensen består av kunskap om entreprenörens och Trafikverkets säkerhetsregler och krav, förståelse för hur en säker vägarbetsplats skapas, samt en förståelse för sambandet mellan trafikstörande arbete och trafikanters behov av trafiksäkerhet och framkomlighet.

Kompetensen räcker till för att utföra exempelvis montering, service och arbeten på vägar som i mindre omfattning berörs av passerande fordonstrafik. (21)

APV 1.2 – Grundkompetens för att framföra väghållningsfordon

Steg 2 gäller bland annat för förare av väghållningsfordon. Även fordon som används i planerings- och projekterings syfte samt för förare vid transporttjänster och vid periodiska arbeten på låg- och normalklassade vägar.

Utbildningens resultat är bland annat kunnande inom väghållningsarbete, transporter och olika trafik- och vägmärkesförordningar samt relevanta lagar och regelverk. (21)

APV 1.3 – Grundkompetens för att få utföra vägarbete eller liknande arbeten

Kompetensen behövs exempelvis för personer som utför anläggningsarbeten, monterar vägmärken, utför projekteringsuppdrag, ledningsarbeten eller liknande på vägbana där passerande fordon förekommer.

Steg 3 kräver att utföraren har kompetens för arbetet hen utför samt känner till lagar, förordningar och bestämmelser av vikt för arbetets art. Utföraren skall även ha kunskaper i riskhantering i samband med trafik, och hen ska kunna ta emot instruktioner från personer med kompetens 2. (21)

2.7.2 APV 2 – Utförare

Kompetenskrav 2 för arbete på väg gäller för personal som utför säkerhetsprioriterade arbeten. Även APV 2 har tre kompetenssteg varav alla kräver utbildning och certifieringsprov. (21)

APV 2.1 – Kompetenskrav på förare av vissa väghållningsfordon

Förare av väghållningsfordon som är utrustade med energiupptagande skyddsanordningar, eller förare av väghållningsfordon som utför arbeten på skyddsklassade vägar behöver genomföra Trafikverkets certifieringsprov med godkänt resultat.

I kompetensen ingår utökade kunskaper från steg 1 samt hantering, placering, montering och användning av olika skyddsanordningar. Det finns även krav på språkkunskaper i svenska. Certifikatet är giltigt i 4 år. (21)

APV 2.2 – Kompetenskrav på vissa personer som utför arbete med trafik- och skyddsanordningar samt trafikdirigering

Certifikatet krävs för personal som utför arbeten såsom:

- Praktiskt arbete med att sätta ut, sköta om underhållet av samt ta in markplacerade trafik- och skyddsanordningar på fasta arbetsplatser och vid trafikdirigering
- Se till att fordon är rätt utrustade för aktuellt arbete
- Ledning och instruktion av praktisk trafikdirigering och placering av skyddsanordningar

Kompetenser som krävs är bland annat utökad kunskap, tillämpning av krav, förordningar, lagar, tillsyn, egenkontroll samt arbetsledning m.m. Certifikatet är giltigt i 4 år. (21)

APV 2.3 – Kompetenskrav med utbildningskrav för montör av långsgående skyddsanordning

Det krävs både praktisk och teoretisk utbildning för att arbeta med montering av skyddsanordningar. Certifieringsprov kan göras hos *Sveriges Branschförening för Säkrare Arbetsplatser* eller hos skyddsanordningarnas tillverkare.

Certifierad montör ska kunna utfärda intyg på utförd montering av skyddsanordning. Intyget skall finnas på arbetsplatsen. (21)

2.7.2 APV 3 – Styra och leda

Kompetenskravet är inriktat på projekterings- och entreprenaduppdrag. Certifieringsprov skall göras för följande arbetsuppgifter:

- Styrning och ledning av personalgrupper, utförande av arbetsberedningar m.m.
- Tillgodoseende av trafikanternas behov under projektering, byggande och framtida underhåll
- Utförande av byggplatsuppföljning, byggledning eller leveransuppföljning inom APV
- Svarande för aktuell trafikinformation

Certifierad person skall bland annat kunna förstå och tillämpa krav och bestämmelser. Hen skall kunna arbetsledning, planering, riskbedömning och förstå samband mellan arbeten och trafiken m.m. Det krävs även språkkunskaper i svenska. (21)

2.8 Andra certifieringar

Det finns flera olika arbetsuppgifter som kräver certifiering eller intyg på kompetens, speciellt på byggsidan av branschen. Det gäller för arbetsgivare att ha koll på vad som krävs av arbetstagare för de olika arbetsuppgifterna. (3)

I Sverige behöver bland annat även dessa arbetsmoment specifik utbildning:

- **Ställningsbyggnad:** Allmän utbildning för ställningsbyggande (2-9 m) kräver intyg på utbildning och godkänt kompetensprov.
- **Asbest:** Alla som skall leda eller utföra arbeten med asbest eller asbesthaltiga material måste ha utbildning enligt ASF:2006:1, 19§.
- **Säkra lyft:** Kräver dokumenterade teoretiska och praktiska kunskaper enligt ASF:2006:6, *Användning av lyftanordningar och lyftredskap*.
- **Sprängning:** Dokumenterad teoretisk kunskap och praktisk erfarenhet enligt ASF:2007:1, *Sprängarbete*.
- **Förarkort:** Enligt behov. (20)

3 MASKINER OCH VERKTYG

Arbetsmiljölagstiftningen har ett grundläggande krav på att arbeten inte får innebära hälsorisker eller risk för olycksfall. Certifieringar av maskiner och verktyg är alltså inte nödvändigtvis ett krav från myndigheterna, utan ställs ofta genom beställare, huvudentreprenörer eller genom kollektivavtal. (23)

3.1 Motorsågskörkort

Från och med 2015 skall alla som arbetar med motorkedjesåg i Sverige ha dokumentation på godkänt praktiskt och teoretiskt prov i användningen av motorsåg, d.v.s. ett motorsågskörkort. Detta gäller även

för dem som endast arbetar sporadiskt med motorsåg inom bygg- eller anläggningsbranschen.

Syftet med kravet är att säkra att den som arbetar med motorsåg har grundläggande kunskaper och färdigheter i att arbeta med sågen på ett säkert sätt. Arbetsgivare som har anställda som bryter mot dessa krav kan bötfällas med en sanktionsavgift.

Kraven som ställs enligt AFS 2012:1 är inte krav på en utbildning utan endast godkända praktiska och teoretiska prov. (24) Detta betyder att systemet är öppet för olika utbildningsformer och kursupplägg. Proven måste dock genomföras med en certifierad instruktör. (25)

Arbetsmiljöverket bedömer att provet bör göras om vart femte år, detta är dock inget krav och lämnas upp till arbetsgivarens bedömning. (24)

Motorsågskörkortet är uppdelat i många kompetensnivåer enligt arbetsuppgifter. För bygg- och anläggningsbranschens typiska användning, sågning i rent trä, räcker det med nivå A. Vid användning av motorsåg i lift krävs även nivå E. (25)

3.2 Yrkesbevis

Ett yrkesbevis visar att man har en utbildning eller den kunskap som krävs för att arbeta inom olika branscher med olika arbetsuppgifter. Arbetsgivarorganisationer och fackförbund har tagit fram utbildningar för olika maskiner och arbeten vanliga inom bygg- och anläggningsbranschen.

Ett yrkesbevis fås genom både teoretiska och praktiska övningar, oftast genom en gymnasieutbildning och senare som lärling i företag ett visst antal timmar, beroende på utbildning.

Ett yrkesbevis kan också fås genom att t.ex. göra ett kompetensprov ifall man har lång erfarenhet av yrket. Yrkesbevis inom branschen utfärdas av Byggnadsindustrins yrkesnämnd och Transportarbetarnas yrkesnämnd. (3)

3.2.1 Mobila arbetsmaskiner

Arbeten med typiska bygg- och anläggningsmaskiner kräver yrkesbevis eller utbildningsbok för föraren enligt kollektivavtal.

Detta gäller på de flesta bygg- och anläggningsplatser och gäller för både egenföretagare och anställda. Ibland kan beställare också ha andra krav, t.ex. APV-utbildning (punkt 2.7) eller andra säkerhetsutbildningar. (23)

Maskiner i kategorien mobila arbetsmaskiner är:

- Lastmaskin
- Grävmaskin
- Grävlastare
- Teleskoptruck
- Bandschaktare
- Motorschaktvagn
- Väghyvel
- Pålmaskin
- Mobilkran
- Betongpump
- Tornkran

Om maskinen inklusive aggregat väger under 1500 kg eller har lyftkapacitet på under 5 tonmeter krävs inte yrkesbevis, t.ex. mingrävare.

Flera av maskinerna ovan kräver även körkort inom klass B eller Traktorkörkort. (26)

3.3 Utländsk utbildning

Det är möjligt att validera utländska yrkesutbildningar hos Byggnadsindustrins yrkesnämnd (BYN) genom ett erkännandeintyg. BYN gör en bedömning av certifikaten och yrkeserfarenheten och huruvida den motsvarar den svenska nivån. Kraven är certifikat, intyg eller betyg, samt två års arbetserfarenhet inom yrket.

Att ansöka om validering av en utbildning kostar 2500 SEK, oberoende av om ansökan godkänds eller inte. För byggyrken krävs en utbildning på minst 500 timmar och på maskinyrken minst 200 timmar. Detta måste framgå i certifikaten. Man skall även ha arbetat minst två år i yrket under de senaste tio åren. Alla dokument som lämnas in måste vara på svenska, norska, danska eller engelska. Intyg på andra språk behöver översättas hos en auktoriserad översättare.

Om utbildning eller dokumentation saknas finns möjligheten att under några dagar tillsammans med godkänd validerare, praktiskt och teoretiskt bevisa sina kunskaper och på så sätt få kunskaperna validerade. Kostnaderna för detta kan variera.

För mobilkranförare krävs också att en praktisk validering genomförs av sökande för att säkerställa kunskapen. För ställningsbyggare ges inte erkännandeintyg. (27)

För maskin- och kranförare som önskar att jobba i svenska projekt under kortare tid än sex månader, är det möjligt att ansöka om dispens istället för validering.

För ansökan är det krav om intyg på två års erfarenhet de senaste tio åren. Intyget måste vara översatt till svenska av auktoriserad översättare.

Maskin- och kranförare måste också genomföra ett teoretiskt prov i säkerhet och teknik med godkänt resultat. Slutligen ska föraren godkännas av arbetsgivar- och

arbetstagarrepresentanter i den aktuella regionen.

Om föraren återkommer till ett annat projekt i Sverige efter att dispensen har upphört skall föraren ansöka om ny dispens för ytterligare sex månader. Då behöver inget nytt prov göras.

Om föraren senare önskar ett permanent tillstånd görs valideringen enligt vanlig procedur. (28)

3.4 Maskinkrav och märkning

Som arbetsgivare är man skyldig att tillämpa arbetsmiljölagen, och man ska systematiskt jobba med arbetsmiljöarbete (ASF:2001:1), samt branschspecifika förordningar och bestämmelser (ASF:1999:3 m.fl.).

Arbetsgivaren ska se till att arbetet är säkert för dess anställda. Maskiner som används ska underhållas och repareras enligt tillverkarens anvisningar. Vissa maskiner behöver besiktas årligen, exempelvis grävmaskiner och personlyftande truckar.

Klass 1-maskiner är maskiner som är konstruerade för en högsta hastighet över 30 km/h, dessa skall besiktas vartannat år. De flesta motorredskap ska brandskydds besiktas årligen. (29)

För maskiner som släpps på marknaden efter 29 december 2009 gäller föreskriften ASF 2008:3. Reglerna gäller för maskiner, utbytbar utrustning, säkerhetskomponenter, lyftredskap m.m. Föreskriften riktas främst mot tillverkare, importörer och försäljare, men även arbetsgivare. (30)

Alla maskiner som används i Sverige skall vara CE- märkta. Det skall även finnas dokumentation på överensstämmelse med *Maskindirektivet* samt svensk bruksanvisning. Om maskinen är ombyggd ska det finnas ett intyg på överensstämmelse för maskinen i

helhet. Det räcker inte med att maskinen består av flera delar som är CE- märkta. (31)

Maskiner tillverkade före 1995 är inte CE- märkta. För att få använda dessa maskiner gäller reglerna i föreskrifterna om användning av arbetsutrustning (ASF 2006:4). Arbetsgivaren skall genomföra undersökning, riskbedömning, åtgärder och uppföljning enligt föreskriften. (32)

Med maskinen eller på arbetsplatsen behövs dokumentation om maskinen. Ofta samlas denna i en så kallad fordonspärm. Arbetsmiljöverket kräver att fordonspärmen innehåller minst:

- Bruksanvisning
- Försäkran om överensstämmelse med maskindirektivet (ingår som oftast i bruksanvisningen på moderna maskiner)
- Tillsynsjournaler
- Senaste besiktningsintyg för periodisk besiktning
- Besiktningsintyg från första besiktningen (om maskinen är ny)
- Dokumentation på att brister upptäckta vid besiktning har åtgärdats
- Intyg och datum på då anordningen första gången togs i drift.

Dokumentationen skall kunna uppvisas på uppmaning av Arbetsmiljöinspektionen eller om utrustningen omfattas av förordningen ASF 2003:6, ett ackrediterat kontrollorgan. Brister i dokumentationen leder till sanktionsavgifter. (33)

För många maskiner krävs även:

- Giltig trafikförsäkring
- Intyg från kontrollbesiktning

Vissa beställare kan ha miljökrav gällande maskiner som används i projektet. Det kan då finnas krav på dokumentation av utsläppsvärden m.m. (33)

4 SAMMANFATTNING

ID06-kortet fungerar som inträdeskort och krävs på i princip alla stora bygg- och anläggningsplatser. *ID06* är ett krav oberoende av om ditt företag skall vara underentreprenör eller huvudentreprenör.

Beställning av korten görs via *ID06s* samarbetspartners, och företaget behöver först registrera sig hos *ID06 Ab*. För utländska företag utan svenskt företagsnummer, används beskattningsnumret från skatteverket. För utländsk personal utan svenskt personsignum används passnummer. (7)

För den som skall arbeta på en bygg- eller anläggningsplats krävs ofta någon sorts arbets säkerhetsutbildning. Stora företag har ofta egna utbildningar som även måste genomföras av underentreprenörernas personal före samarbetet inleds.

Sveriges Byggindustrier har lanserat en säkerhetsutbildning med målet att skapa en ny branschstandard. Deras största medlemsföretag har gått med på att under 2019 och 2020 börja använda denna utbildning istället för sina egna utbildningar. Kursen kommer då även att vara ett krav för underentreprenörerna. Detta innebär att utbildningen sannolikt kan vara ett krav ert företag möts av på en arbetsplats.

Utbildningen görs gratis på nätet under 2–3 timmar, och den finns på flera språk. Inom kort även på finska. Det går att registrera sig och genomföra kursen med finskt personnummer. Säkerhetskursen är helt kostnadsfri och görs enkelt på nätet. Därför kan utbildningen vara bra att låta sina anställda göra som en introduktion oberoende av krav.

Enligt ASF 1999:3 skall första hjälpen alltid kunna ges på arbetsplatsen, och personal som är utbildad inom första hjälpen skall alltid kunna tillkallas. Det skall finnas ett tillräckligt

antal personer utbildade i första hjälpen. Vad som är tillräckligt beror på verksamhetens art och storlek. I vissa fall behöver alla i personalen ha en första hjälputbildning. Kraven på utbildning inom första hjälpen gäller kursens innehåll och den utbildades kunskaper, inte vilket land kursen är gjord i. En finsk kurs med rätt innehåll bör därför kvalificera. (15)

Heta arbeten-kort från Finland, Sverige och Norge är godkända i respektive länder. Man bör dock bekanta sig med eventuella skillnader i bestämmelser för landet man ska arbeta i.

För *Arbeten på Väg* i Sverige finns det många olika nivåer av utbildning. För nivåerna under grundkompetens (APV 1) krävs från 2019 endast utbildning och intyg genom arbetsgivaren. Från nivå 2 och högre krävs certifieringsprov. Kraven på kompetens kan variera mellan olika projekt.

Det finns många certifieringar för olika arbetsmoment inom branschen, speciellt inom bygg. Som arbetsgivare måste man kontrollera vad som gäller för olika arbeten och personalen måste skolas därefter.

För anläggningsmaskiner och kranar krävs genom kollektivavtal, ett yrkesbevis för föraren. Detta gäller i praktiken på de flesta bygg- och anläggningsplatserna. Utländska förarbevis och utbildningar kan valideras med erkännandeintyg genom *Byggnadsindustriens yrkesnämnd*. För validering krävs att nivån motsvarar svensk nivå.

Det är även möjligt att ansöka om dispens istället för validering för föraren. Detta gäller för arbeten under kortare tid, maximalt sex månader. Kravet är då intyg (på svenska) för två års erfarenhet under de senaste tio åren. Föraren måste även genomföra ett teoretiskt prov i säkerhet och teknik.

Mera information om ämnena som behandlas i denna rapport kan fås bland annat genom branschorganisationer och arbetsmiljöverket.

4 KÄLLFÖRTECKNING

1. **Botnia-Atlantica.** Infra-Botnia. *Botnia-Atlantica*. [Online] den 28 12 2017. <https://www.botnia-atlantica.eu/om-beviljade-projekt/projektbank/infra-botnia>.
2. **Yrkeshögskolan Novia FoU.** Infra-Botnia. *Yrkeshögskolan Novia FoU*. [Online] 2018. <https://www.novia.fi/forskning/projekt/hallbar-energiteknik/infra-botnia>.
3. **Arbetsmiljöverket.** Av.se. *Krav på utbildning, kunskap och medicinska kontroller inom byggbranschen*. [Online] den 01 09 2017. [Citat: den 30 01 2019.] <https://www.av.se/produktion-industri-och-logistik/bygg/fordjupning-om-byggnads--och-anlaggningsarbete/krav-pa-utbildning-kunskap-och-medicinska-kontroller-inom-byggbranschen/?hl=utbildning%20arbets%C3%A4kerhet%20bygg>.
4. **Arbetsmiljöverket.** *Sanktionsavgifter*. [Online] den 07 01 2019. <https://www.av.se/arbetsmiljoarbete-och-inspektioner/boter-straff-och-sanktionsavgifter/sanktionsavgifter/#2>.
5. **lagboken.se.** lag om ändring i skatteförfarandelagen (2011:1244). [Online] 2014. https://www.lagboken.se/Lagboken/lagar-och-forordningar/lagar-och-forordningar/Ekonomi-och-skatt/Skatt/Debitering-och-betalning/Skatteforfarandet/Gallande/d_975600-skatteforfarandelag-strong2011_1244strong?search=2011:1244.
6. **Alexander Rehnborg, Visma.** Personalliggare för byggbranschen. *Visma*. [Online] den 13 07 2017. <https://vismaspcs.se/ditt-foretagande/driva-eg-et-foretag/personalliggare/personalliggare-for-byggbranschen>.
7. **Hantverksid.** *HantverksID*. [Online] den 23 01 2019. <https://www.hantverksid.se/bestall/content>.
8. **ID06.** ID06.se. *ID06*. [Online] ID06, den 23 01 2019. <https://id06.se/>.
9. **Sveriges Byggindustrier.** Sveriges Byggindustrier. *Entreprenörsskolan*. [Online] den 04 02 2019. http://eskolan.bygg.org/sv/byggbranschens-nya-sakerhetsutbildning__309.
10. **Andersson, Peter.** *Utvecklingsansvarig -Sveriges Byggindustrier, Entreprenörsskolan*. Sverige, den 13 02 2019.
11. **SSG Entre.** SSG Entre. *SSG Entre -en branschstandard för säkrare abetmiljö på industrianläggningar*. [Online] den 04 02 2019. <https://www.ssg.se/vart-utbud/tjanster/ssg-entre/>.
12. **Arbetsmiljöverkets författningssamling.** Arbetsmiljöverket. *Byggnads- och anläggningsarbete (AFS 1999:3), föreskrifter*. [Online] den 25 03 2014. <https://www.av.se/globalassets/filer/publikationer/foreskrifter/byggnads-och-anlaggningsarbete-foreskrifter-afs1999-3.pdf>.

13. Arbetsmiljöverkets författningssamling . Arbetsmiljöverket. *Första hjälpen och krisstöd*. [Online] den 01 12 1999. <https://www.av.se/globalassets/filer/publikationer/foreskrifter/forsta-hjalpen-och-krisstod-foreskrifter-afs1999-7.pdf>.
14. Svenska Röda Korset. Svenska Röda Korset. *Instruktörer till företag*. [Online] den 30 01 2019. <https://www.redcross.se/engagera-dig/vara-kurser/forsta-hjalpen/instruktorer-till-foretag/>.
15. Arbetarskyddstyrelsen föreskrifter om första hjälpen och allmänna råd om tillämpningen av föreskrifterna. *Första hjälpen och krisstöd ASF:1999:7*. Stockholm : Göran Lindh, 1999.
16. Brandskyddsföreningen. hetaarbeten.se. *Heta Arbeten -Brandskyddsföreningen*. [Online] den 28 01 2019. [Citat: den 28 01 2019.] <https://www.hetaarbeten.se>.
17. säker.com. *Heta arbeten*. [Online] [Citat: den 28 01 2019.] <http://saker.com/hetaarbeten/>.
18. Norsk brannvernforening. Sertifiseringsordninger i Norden. *Norsk brannvernforening*. [Online] 2018. <https://brannvernforeningen.no/sertifiseringer/varme-arbeider/om-sertifiseringsordningen2/sertifiseringsordninger-i-norden/>.
19. Arbetsmiljöverket. Arbetsmiljöverket. *Arbetsmiljölagen*. [Online] den 21 04 2018. <https://www.av.se/globalassets/filer/publikationer/bocker/arbetsmiljolagen-bok-h008.pdf>.
20. Sveriges Byggindustrier. Sveriges Byggindustrier. *Entreprenörskolan* . [Online] den 04 02 2019. https://eskolan.sverigesbyggindustrier.se/sv/byggarbetsmiljosamordnare/byggarbetsmiljosamordnare-bas-p-bas-u-n__64.
21. Trafikverket. Arbete på väg. *APV*. [Online] den 01 11 2018. <https://www.trafikverket.se/for-dig-i-branschen/Arbetsmiljo-och-sakerhet/Arbete-pa-vag/kompetenskrav-i-upphandlad-verksamhet/kompetens-for-arbete-pa-vag-apv/steg-1-grundkompetens-apv/>.
22. —. Trafikverket. *Kompetens för utförare av vinterväghållning*. [Online] den 30 10 2018. <https://www.trafikverket.se/for-dig-i-branschen/Arbetsmiljo-och-sakerhet/Arbete-pa-vag/kompetenskrav-i-upphandlad-verksamhet/vintervaghallning/utforare/>.
23. Maskinentreprenörerna. Maskinförarutbildning. *Maskinentreprenörerna*. [Online] den 14 02 2019. <https://www.me.se/utbildning/maskinforarutbildning/vad-kravs/>.
24. Arbetsmiljöverket. Krav på dokumenterade kunskaper . *Arbetsmiljöverket*. [Online] den 01 01 2015. [Citat: den 28 01 2019.] <https://www.av.se/globalassets/filer/publikationer/broschyror/krav-pa-dokumenterade-kunskaper-om-motorsagar-adi689.pdf>.
25. Säker skog. Motorsågskörkort. *Säker Skog -Motorsågskörkort*. [Online] [Citat: den 28 01 2019.] <http://sakerskog.se>.

26. Bygginustrins yrkesnämnd. *Förare och maskiner i bygg- och anläggningsbranschen. u.o., Sverige* : Bygginustrins yrkesnämnd, Oktober 2013.
27. Byggnadsindustrins Yrkesnämnd. BYN. *Validering*. [Online] den 14 02 2019. <http://www.byn.se/validering/erkaennandeintyg>.
28. —. BYN. *Validering*. [Online] den 14 02 2019. <http://www.byn.se/validering/maskin-kranfoerare-i-svenska-projekt-6-man>.
29. AV, SE, Trafikkverket m.fl. *Säkra maskiner*. 2019.
30. Arbetsmiljöverket. Arbetsmiljöverket. *Maskiner*. [Online] den 13 04 2017. <https://www.av.se/arbetsmiljoarbete-och-inspektioner/publikationer/foreskrifter/maskiner-som-slappts-ut-pa-marknaden-efter-29-dec-2009-afs-20083-foreskrift/>.
31. Maskinentreprenörerna. Maskinentreprenörerna. *Branschstöd*. [Online] den 18 02 2019. <https://www.me.se/branschstod/maskin--och-fordonsregler/>.
32. Arbetsmiljöverket. Arbetsmiljöverket. *CE-märkning*. [Online] den 19 04 2018. <https://www.av.se/produktion-industri-och-logistik/produktutformning-och-ce-markning/>.
33. Maskinentreprenörerna. Maskinentreprenörerna. *Fordonspärm*. [Online] den 18 02 2019. <https://www.me.se/branschstod/maskin--och-fordonsregler/fordonsparm/>.
34. Sveriges Bygginustrier. *Entreprenörsskolan*. [Online] den 14 02 2019. <http://eskolan.bygg.org/sv/>.

YRKESHÖGSKOLAN
NOVIA

UMEÅ UNIVERSITET

EUROPEISKA UNIONEN

Interreg
Botnia-Atlantica

Europeiska regionala utvecklingsfonden

Östernbottens förbund
Pohjanmaan liitto

REGION
VÄSTERBOTTEN

